

ПАМЕТНИКЪТ НА АЛЪОША – МЕЖДУ ХРИСТИЯНСКИТЕ СИМВОЛИ И ХЕРАКЪЛ

Богдана Кривошицева

***Анотация:** Паметникът на Альоша в Пловдив си остава знаков за града, независимо от противоречивите чувства, които буди от години насам. Построен по времето на Комунизма, неговата концепция се свързва и приема като плод на тоталитарния режим, когато официална религия е партийната идеология, а Църквата – табу. Съвместимостта на двете „религии“ е немислима и никой не рискува да я оспорва... поне не и официално. Това е единственото обяснение, което мога да си дам, за решението на архитектите, относно оформянето на пространството около паметника.*

За организирането, финансирането и изпълнението на проекта „Альоша“ съм почерпила информация от спомените на Васил Найденов¹, пряк свидетел и участник в събитията като секретар на Общоградския инициативен комитет за изграждане на паметник на Съветската армия в Пловдив.

***Ключови думи:** Пловдив, съветски паметник, Альоша, християнски символи*

Непосредствено след края на Втората световна война в различни градове на страната започват да се формират инициативни обществени комитети, натоварени със задачата да издигнат паметници на Съветската армия у нас. В Пловдив това се случва през януари 1947 година. Първоначално за председател на комитета е избран Асен Греков, но след преминаването му на работа в София постът е заеман съответно от Добри Джуров, Дяков, Мирчо Асенов и Васил Зикулов. Редиците на състава са попълнени от висши военни и общински служители, депутати, журналисти, архитекти, творци и др.

Първоначалният план предвижда паметникът да се открие на 9 май същата година, но той бързо отпада, поради невъзможно краткия срок. Следва нова концепция, която ще се реализира в продължение на десет години.

В набирането на средства за проекта взимат участие Пловдивска община, Министерството на народната отбрана, съседни общини, кооперации, особено активни са женските дружества в Пловдив. В резултат на проведената кампания за няколко месеца се събира сума на стойност 6 405 000 лева. Следва обявяването на национален конкурс за изработването на проект за паметник като се предвиждат парични награди за първите три места. До края на май 1948 година в комитета постъпват десет проекта, но нито един не успява да спечели конкурса. Присъждат се награди само за второ и трето място, отделно са откупени още три проекта. Организираният втори конкурс между класиралите се участници отново завършва без победител. След още няколко провалени опита се взима решението да се изготви макет върху хълма на един от претендентите в мащаб 1:1, за да се придобие „визуална представа за силуета на

¹ В. Найденов, *Стои на тепето Альоша*, Пловдив 2002.

бъдещия монумент⁴². Оказва се, че в близък план паметникът не въздейства по желания начин, а в далечен е оприличаван от зрителите „ту на заседнал в плитчините кораб, ту на огнени езици, та даже на кокошка, легнала в полог“⁴³. След разгорещени спорове на проведеното заседание през декември 1950 година между Художествения съвет за паметниците при КНИК и комисията за изграждането на паметника, представители на пловдивската общественост изказват мнението, че проектът има своите художествени достойнства, но е по-подходящ за паркова среда, отколкото за хълм със специфичен терен, какъвто е този на Бунарджика. Според тях паметникът трябва да притежава „силуетното въздействие на Статуята на свободата в Ню Йорк“⁴⁴. Така се заражда идеята скулптурната група да се замени с една единствена фигура – Альоша.⁵

Няколко месеца преди заседанието е взето и едно друго много важно решение: „...архитектурната част на паметника да получи доминиращо значение, за да може да действа с цялата си маса. Пространството около паметника да се разработи така, че да даде възможност за *свободно обхождане на паметника околоръст*“⁶. По създаването на проекта се заемат архитектите Борис Марков – ръководител на творческия колектив, Петко Цветков и Николай Марангозов. Дали заради високите изисквания, или поради множеството перипетии около избора на статуя, авторите на съоръжението решават да заложат на вече изпитан, но също така и нестандартен за случая модел. Те поставят фундамента в центъра на пространството, организирано като план на едноап-

сидна кръстополна църква (Обр. 1), позиционирайки съветския воин на мястото на пресичащите се рамена на кръста, където в православните храмове се издига църковният купол. Освен това „църквата“ заедно с продължението на стълбищното пространство образуват огромен християнски кръст (Обр. 2). Като се добави и втората площадка, цялата концепция на паметника силно наподобява композицията на църквата „Св. Петър“ и площада във Ватикана (Обр. 3), където наред с християнската е вградена и държавно-политическата символика на монархическата власт (Обр. 4).

За съжаление архитектите вече не са сред живите, за да мотивират нестандартното си решение, но със сигурност тяхното виртуозно изпълнение остава закодирано пред погледа на партийните другари. Така, с благословието на инициативния комитет за изграждане на паметник на Съветската армия в Пловдив, проектът е одобрен, реализиран и официално открит на 5 май 1957 година.

Друга интересна подробност, свързана с паметника, е поразителната прилика между двете скулптури, имащи честта да се извисяват над Бунарджика. Известен факт е, че на мястото на Альоша през Античността се е издигала статуята на Херакъл. От запазените изображения на хълма върху някои филипополски монети от III в. сл. Хр. ясно се вижда позата, заета от митологичния герой, която е доста сходна с тази на съветския (Обр. 5).

По този начин, без да подозира, в дългото и трудно търсене на идеалните форми, вписващи се в силуета на хълма, комитетът всъщност се спира на неговите архаични такива. Това в известна степен би могло да успокои всички онези, които смятат, че Альоша трябва да бъде демонтиран. Защото в края на краищата, няма никакво значение какъв повод ще използвате, за да изкачите Бунарджика. Дали ще е от носталгия към отминали времена, или от изпитание на вярата, или просто защото сте влюбени, когато сте на върха, гледката, която се разкрива пред очите ви, ще оправдае всяко решение.

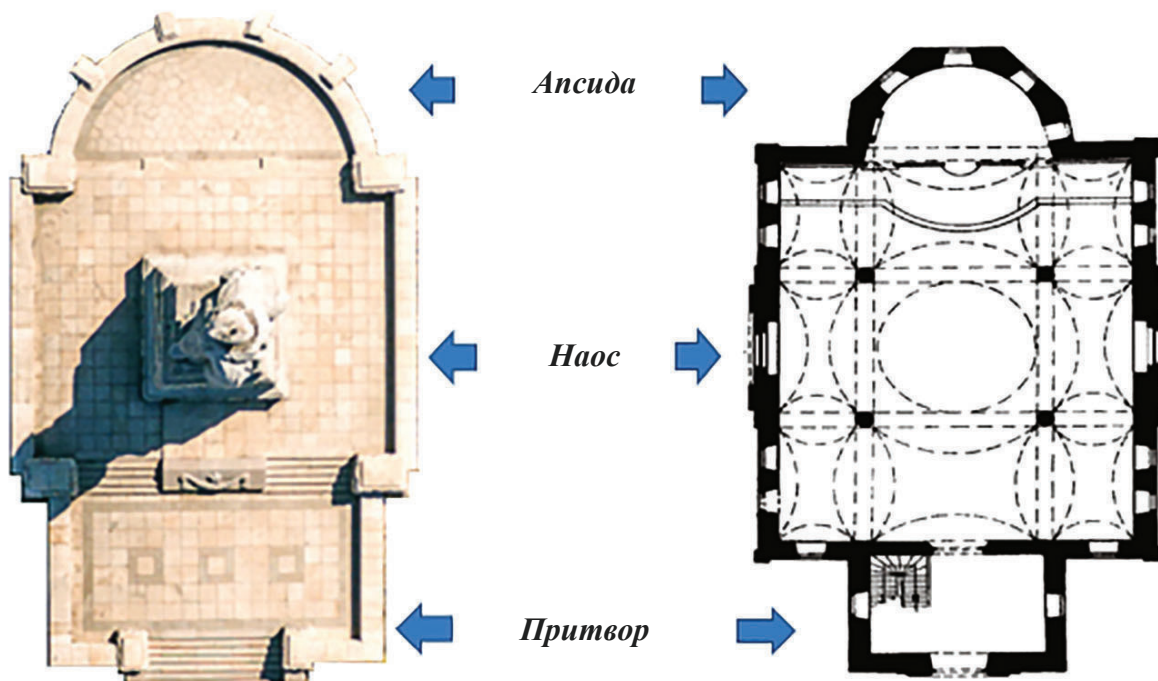
² В. НАЙДЕНОВ, *Стои на тепето Альоша*, 24.

³ В. НАЙДЕНОВ, *Стои на тепето Альоша*, 26.

⁴ В. НАЙДЕНОВ, *Стои на тепето Альоша*, 25.

⁵ Проектът е възложен на колектива, кандидатствал с „Червен богатир“. Това са скулпторите Васил Радославов, Александър Занков, Георги Коцев и Иван Топалов. Името на паметника идва спонтанно на по-късен етап, когато става част от визията на града.

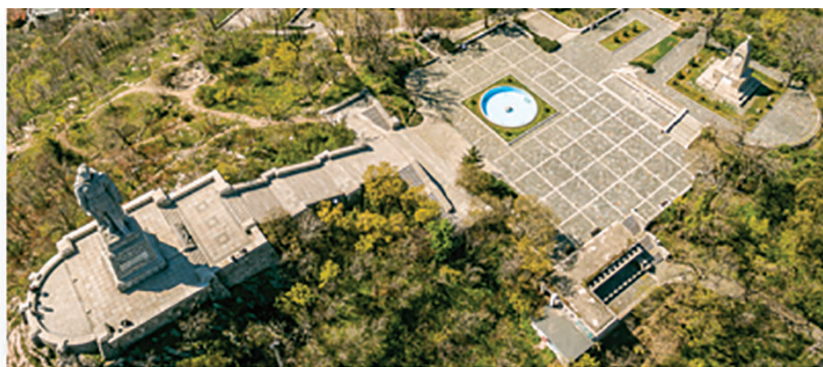
⁶ В. НАЙДЕНОВ, *Стои на тепето Альоша*, 25.

Обр. 1

Обр. 2

Обр. 3

Обр. 4

Обр. 5

THE ALYOSHA MONUMENT – BETWEEN CHRISTIAN SIMBOLS AND HERACLES

Bogdana Krivoshieva

Summary: One of the most remarkable landmarks in Plovdiv is the Alyosha Monument. The Monument itself is an interesting representation of eclecticism between Soviet and Church architecture. We can see this from the site around the monument, which is formed as a plan of one-apse, cross-shaped dome church. The whole concept of this monument is strongly resembling St.Peter's basilica in Vaticana.

Another curious fact about the Alyosha statue is its striking resemblance with the statue of Heracles, which has risen on the same place at some point in the Antiquity. In searching for the ideal shape, the unsuspecting Construction Committee, finally choose its archaic pattern.

Key words: Plovdiv, the Alyosha Monument, Soviet and Church architecture, Heracles